

ANOVA a její neparametrická alternativa

ANOVA

- Testuje rozdíl v průměrech pro teoreticky neomezený počet skupin, tzn. zvládne více než dvě skupiny
- Příklad: Existuje rozdíl v průměrném příjmu mezi lidmi s rozdílnou úrovní vzdělání?
- V podstatě lepší alternativa t testu
- Možné chápat jako typ lineární regrese (později)
- Základní předpoklady:
  - Nezávislost pozorování
  - Kardinální data (v praxi i ordinální)
  - Normalita rozdělení
  - Stejnost rozptylů

ANOVA

- Založená na porovnávání meziskupinového a vnitroskupinového rozptylu
- H_0 = Rozdíly v průměrech všech skupin jsou nulové

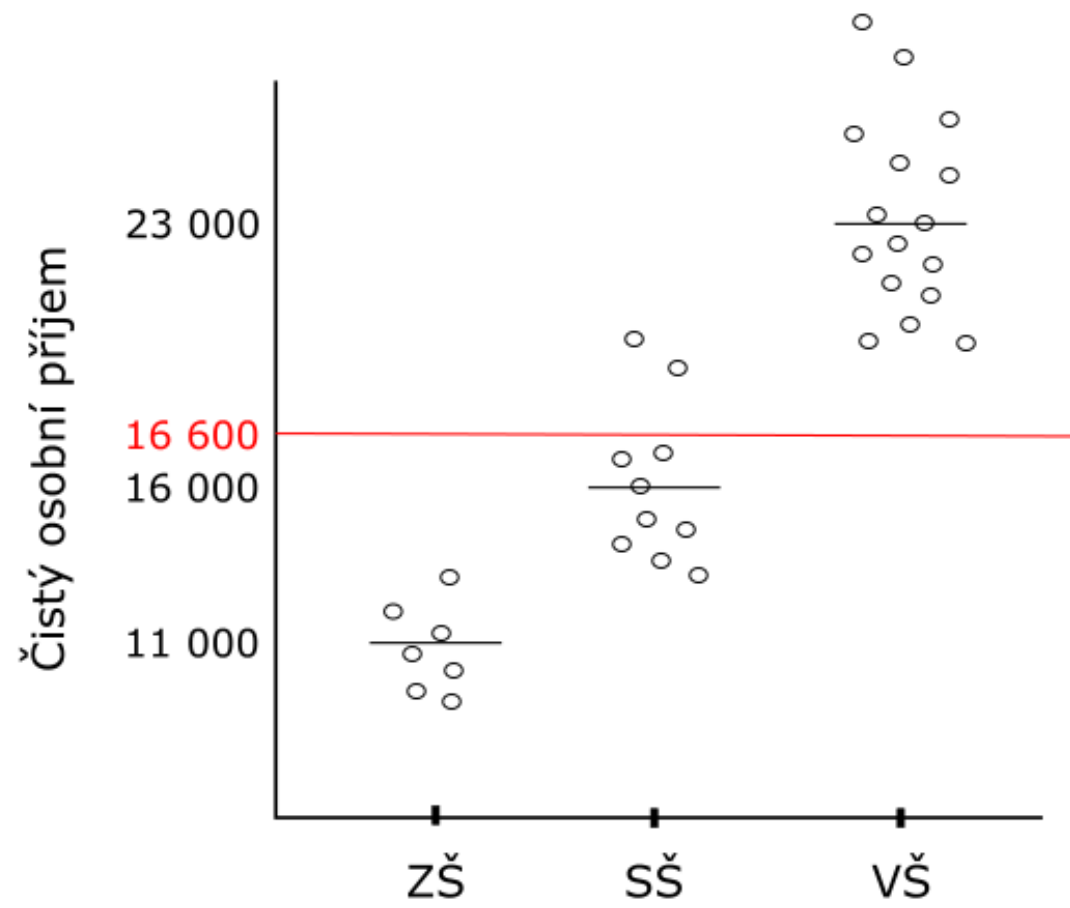
$$F = \frac{\text{Rozptyl mezi skupinami}}{\text{Rozptyl uvnitř skupin}} = \frac{\frac{SS_{\text{mezi skupinami}}}{DF_{\text{meziskupinami}}}}{\frac{SS_{\text{uvnitř skupin}}}{DF_{\text{uvnitř skupin}}}}$$

SS = suma čtverců
DF = stupně volnosti

Pro připomenutí:

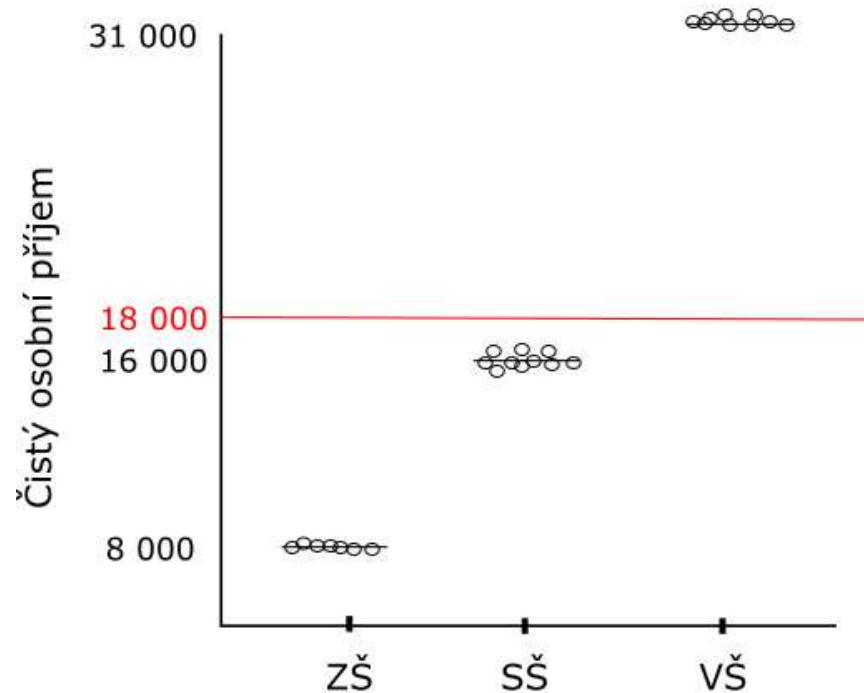
$$\text{Rozptyl} = \frac{SS}{DF} = \frac{\sum(x_i - \bar{x})^2}{n - 1}$$

ANOVA

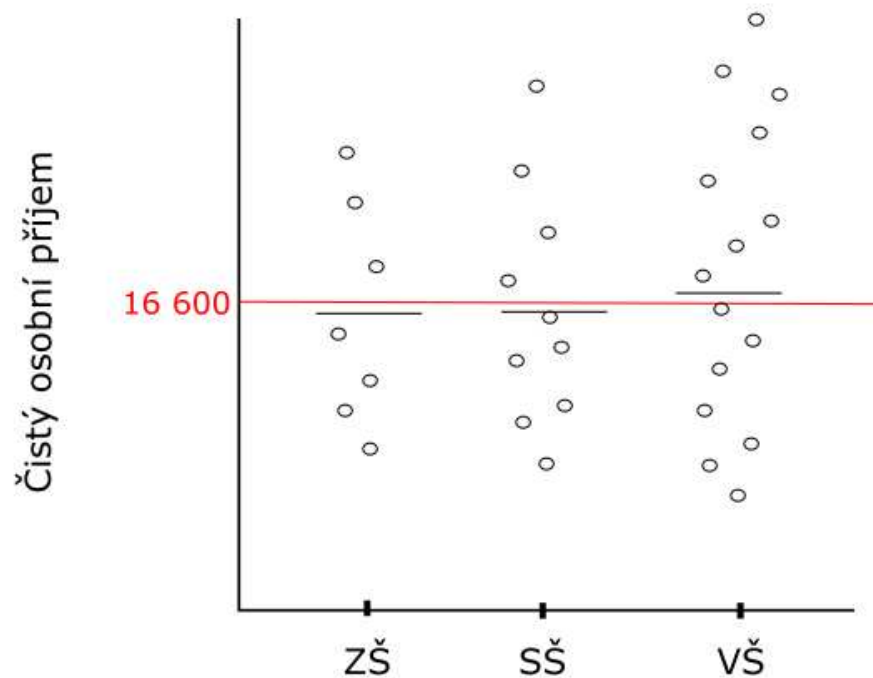

ANOVA – Ideální typy

Zámítáme H_0

Nezamítáme H_0

ANOVA

- ANOVA samotná není schopná identifikovat, mezi kterými skupinami je rozdíl -> Post hoc testy pro párové srovnání všech skupin
- ALE nelze použít klasické testy kvůli zvyšování/„nafukování“ pravděpodobnosti chyby 1. druhu (hladiny statistické významnosti)
- Např.:
  - Klasická hladina spolehlivosti je 5%
  - Máme 4 kategorie, srovnáváme všechny páry - > 6 párů
  - $0,05 * 6 = 0,3$ -> Pravděpodobnost chyby 1. druhu se zvedla na 30%

ANOVA – Post hoc testy

- Post hoc testy vyrovnávají růst chyby 1. druhu
- Nejznámější: Tukeyho test (případně Games-Howell, pokud není dosažena shoda rozptylů)
- Post hoc testy jsou schopné najít rozdíly mezi jednotlivými kategoriemi

ANOVA -

- ANOVA dokáže testovat vliv více než jedné kategoriální proměnné (tzv. multiway ANOVA).
  - Např. Závisí příjem na úrovni vzdělání a pohlaví?
- Je možné i zjistit, zda existuje vztah mezi kategoriálními proměnnými (tzv. Multiway ANOVA s interakcemi)
  - Např. Závisí příjem na úrovni vzdělání a pohlaví A existuje vztah mezi pohlavím a vzděláním
- ANOVA dokáže pracovat i s párovými daty (tzv. ANOVA s náhodnými bloky, v podstatě lepší verze párového t testu)
  - Např. Měnila se příjem domácností v posledních 5 letech?

Kruskall-Wallisův test

- Neparametrická verze ANOVY
- Nevyžaduje shodu rozptylu ani normalitu rozdělení
- Výpočet velmi podobný klasické ANOVĚ (naměřené hodnoty nahrazeny pořadím)

- Nelze použít klasické post hoc testy
- Dvě alternativy:
  - Ruční korekce (např. Bonferroniho korekce)
  - Neparametrický post hoc test (např. Dunnův test)

Kruskall a Wallis – post hoc testy

- Bonferroniho korekce:

- Hladina spolehlivosti se vydělí počtem testů
- Např.:
  - Hladina významnosti = 0,05
  - 4 kategorie -> 6 testů

$$\text{Upravená hladina významnosti} = \frac{0,05}{4} = 0,0125$$

- Nová hladina významnosti, se kterou porovnááme p hodnotu je 0,0125

- Dunnův test:

- Adjustuje p hodnoty, aby bylo možné zachovat standardní hladinu významnosti

Neparametrické alternativy ANOVY

- Existuje neparametrická verze ANOVY s náhodnými bloky, např. Friedmanův test
- Neparametrická verze multiway ANOVY problematická (teoreticky existuje, v praxi málokdo zná, SPSS nenabízí vůbec)

(Jednoduchá) ANOVA v SPSS

The screenshot shows the IBM SPSS Statistics Data Editor interface. The 'Analyze' menu is open, and the 'Compare Means' option is selected. A sub-menu is displayed, showing 'One-Way ANOVA...' as the chosen option. The background shows a data table with 18 rows and 3 columns: Name, Type, and Values.

	Name	Type	Values
1	CD	Numeric	
2	NUTS3	Numeric	
3	VSO	Numeric	
4	OCT	Numeric	
5	KRAJ	Numeric	
6	IDE_9	Numeric	
7	IDE_8	Numeric	
8	IDE_2	Numeric	
9	t_VEK_5	Numeric	
10	t_VZD	Numeric	
11	IDE_6B	Numeric	
12	OV_1	Numeric	
13	PS_21A	String	
14	PS_21B	String	
15	IDE_1	Numeric	
16	EV_10	Numeric	
17	PS_1	Numeric	
18	PI_1A	Numeric	

Analyze -> Compare Means
-> One-Way ANOVA

SPSS – One-way ANOVA

Test of Homogeneity of Variances

IDE.10a Osobní čistý měsíční příjem

Levene Statistic	df1	df2	Sig.
11,403	3	596	,000

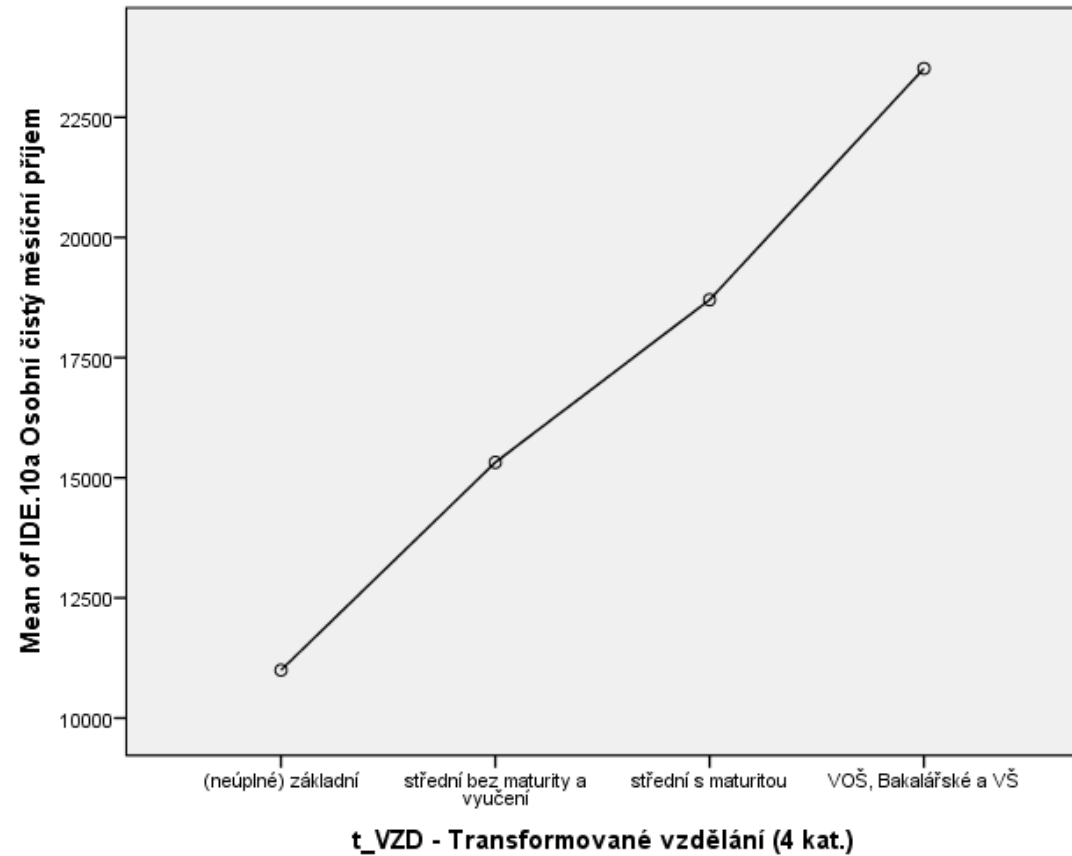
ANOVA

IDE.10a Osobní čistý měsíční příjem

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	8274481635	3	2758160545	40,237	,000
Within Groups	4,085E+10	596	68548402,48		
Total	4,913E+10	599			

**Nezapomenout na testování
Předpokladů!**

Means Plots

SPSS – ANOVA post hoc testy

Multiple Comparisons

Dependent Variable: IDE.10a Osobní čistý měsíční příjem

	(I) t_VZD - Transformované vzdělání (4 kat.)	(J) t_VZD - Transformované vzdělání (4 kat.)	Mean Difference (I- J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
						Lower Bound	Upper Bound
Tukey HSD	(neúplné) základní	střední bez maturity a vyučení	-4323,202 [*]	1096,034	,001	-7146,91	-1499,50
		střední s maturitou	-7707,599 [*]	1122,041	,000	-10598,31	-4816,89
		VOŠ, Bakalářské a VŠ	-12518,878 [*]	1251,987	,000	-15744,36	-9293,39
	střední bez maturity a vyučení	(neúplné) základní	4323,202 [*]	1096,034	,001	1499,50	7146,91
		střední s maturitou	-3384,397 [*]	810,161	,000	-5471,61	-1297,18
		VOŠ, Bakalářské a VŠ	-8195,676 [*]	982,271	,000	-10726,29	-5665,06
	střední s maturitou	(neúplné) základní	7707,599 [*]	1122,041	,000	4816,89	10598,31
		střední bez maturity a vyučení	3384,397 [*]	810,161	,000	1297,18	5471,61
		VOŠ, Bakalářské a VŠ	-4811,279 [*]	1011,208	,000	-7416,45	-2206,11
VOŠ, Bakalářské a VŠ	(neúplné) základní	12518,878 [*]	1251,987	,000	9293,39	15744,36	
	střední bez maturity a vyučení	8195,676 [*]	982,271	,000	5665,06	10726,29	
	střední s maturitou	4811,279 [*]	1011,208	,000	2206,11	7416,45	

SPSS – Kruskal Wallis

Analyze -> Nonparametric tests -> Legacy Dialogs

ALE pokud chcete i post hoc testy, tak

Analyze -> Nonparametric tests -> Independent samples

Nonparametric Tests: Two or More Independent Samples

Objective Fields Settings

Use predefined roles
 Use custom field assignments

Fields:

Sort: None

- CD číslo dotazníku
- NUTS 3
- Velikostní skupina obce
- Osobní číslo tazatele
- kraje ČR
- IDE 9 Okres
- IDE 8 Pohlaví
- IDE 2 Věk
- t_VEK_5 - transformovaný věk -
- IDE 6b Vzdělání
- OV.1 Spokojenost s životem
- PS.21a Nejdůležitější celospole
- PS.21b Nejdůležitější celospole
- IDE 1 Životní úroveň domácnost
- EV.10 Hodnocení současné ek
- PS.1 Spokojenost se současn
- PI.1a Důvěra - prezident
- PI.1b Důvěra - vláda ČR
- PI.1c Důvěra - Poslanecká sně

Test Fields:

- IDE.10a Osobní čistý měsíční

Groups:

- t_VZD - Transformované vzd...

Run Paste Reset Cancel Help

Nonparametric Tests: Two or More Independent Samples

Objective Fields Settings

Select an item:

- Choose Tests
- Test Options
- User-Missing Values

Automatically choose the tests based on the data
 Customize tests

Compare Distributions across Groups

- Mann-Whitney U (2 samples)
- Kruskal-Wallis 1-way ANOVA (k samples)
Multiple comparisons: All pairwise
- Kolmogorov-Smirnov (2 samples)
- Test for ordered alternatives (Jonckheere-Terpstra for k samples)
Hypothesis order: Smallest to largest
- Test sequence for randomness (Wald-Wolfowitz for 2 samples)
Multiple comparisons: All pairwise

Compare Ranges across Groups

- Moses extreme reaction (2 samples)
  - Compute outliers from sample
  - Custom number of outliers
Outliers: 1

Compare Medians across Groups

- Median test (k samples)
  - Pooled sample median
  - Custom
Median: 0

Multiple comparisons: All pairwise

Estimate Confidence Interval across Groups

- Hodges-Lehmann estimate (2 samples)

Run Paste Reset Cancel Help

SPSS – Kruskal Wallis + post hoc

Independent-Samples Kruskal-Wallis Test Summary

Total N	600
Test Statistic	128,009 ^a
Degree Of Freedom	3
Asymptotic Sig.(2-sided test)	,000

a. The test statistic is adjusted for ties.

Pairwise Comparisons of t_VZD - Transformované vzdělání (4 kat.)

Sample 1-Sample 2	Test Statistic	Std. Error	Std. Test Statistic	Sig.	Adj. Sig.
(neúplné) základní- střední bez maturity a vyučení	-110,058	22,931	-4,799	,000	,000
(neúplné) základní- střední s maturitou	-191,097	23,476	-8,140	,000	,000
(neúplné) základní-VOŠ, Bakalářské a VŠ	-268,314	26,194	-10,243	,000	,000
střední bez maturity a vyučení-střední s maturitou	-81,040	16,950	-4,781	,000	,000
střední bez maturity a vyučení-VOŠ, Bakalářské a VŠ	-158,256	20,551	-7,701	,000	,000
střední s maturitou-VOŠ, Bakalářské a VŠ	-77,217	21,157	-3,650	,000	,002

Each row tests the null hypothesis that the Sample 1 and Sample 2 distributions are the same. Asymptotic significances (2-sided tests) are displayed. The significance level is ,05.